

Det olyckliga Postbudet

På Hornö Säteri i Vallby socken fanns år 1856 en arrendator vid namn August Blomstedt. Han var Löjtnant vid Upplands Kungliga Regemente och hade bara varit arrendator på Hornö i 1 år, inflyttad från Vänge utanför Uppsala. Blomstedt var en sträng herre på Hornö och var känd för sitt häftiga humör. Familjen bestod endast av Blomstedt som var 36 år och hans hustru Ida Henrica Charlotta Baumgarten, 26 år gammal. De hade vid den här händelsen, på sommaren år 1856, inga barn men skulle senare få en dotter i september samma år. Dottern fick namnet Ida Sophia Augusta.

Förutom Löjtnanten och hans hustru fanns det på gården en hel del tjänstefolk. Det var två jungfrur, en kusk med hustru och tre barn i åldrarna 1 till 5 år, två betjänter, tre unga ogifta drängar, sju stycken pigor samt en trädgårdsmästare och hans hushållerska. Tjänstefolket bestod alltså av sjutton avlönade årsarbetare. Därtill kommer ett antal dagsverkare, s.k. arbetskarlar. Dessutom fanns två familjer som var "inhyses", det betydde i det här fallet att de bodde i varsin backstuga på ägorna och försörjde sig så gott de kunde med tillfälliga arbeten utan att ha fast drängtjänst. De var mycket fattiga.

I en av dessa backstugor bodde arbetskarlen Per Hägglund som vid det här laget hunnit bli 58 år gammal och hans hustru Ulrika Andersdotter, 45 år, och deras enda hemmavarande barn sonen Gustaf 11 år gammal. Gustafs storebror Wilhelm som nu var 20 år hade flyttat som dräng till Lillkyrka för 5 år sedan och storasystern Johanna som nu var 17 år hade flyttat till Stockholm för 2 år sedan. Per Hägglund hade med hustru och yngste sonen flyttat till Hornö från Bryggholmen året innan. På Bryggholmen hade Per tjänat statdräng i 12 år.

3 dagar i veckan gick Gustaf i skolan och övriga dagar "arbetade" han på Hornö med de sysslor som en 11-åring kunde orka med. Att valla gäss och höns var vanligen hans syssla tillsammans med de andra torpar- och backstugeungarna. Det var gott om barn i ungefär samma ålder i torpen kring Hornö.

Nu var det mitt i juli och sommarlov. Gustaf hade denna sommar fått ett alldeles speciellt arbete. Han skulle två gånger i veckan hämta postväskan vid gårdskontoret på Hornö gård och gå med den till postkontoret inne i Enköping. Där tog postmästaren hand om posten från Hornö och fyllde väskan med den post som skulle tillbaka till gården. Det var en slingrig grusväg han skulle gå, om ungefär 12 kilometers längd i vardera riktningen. Väskan, som var av tjockt läder, hade ett lock med nedfällida kanter runt om och både gångjärn och lås. Den var tung även när den var tom, men det var den aldrig. Inte i någon riktning. Att uppgiften att gå med postväskan var enformig och ett ensamt och tungt arbete för en 11-åring är inte svårt att förstå. Men det var nog inte utan att han var stolt över förtroendet. Men ett tungt arbete fordrar energi och med den varan var det dåligt för det var ofta som Gustaf fick ge sig iväg utan någon riktig mat i magen och att göra de här vandringarna med tom mage gjorde inte det hela lättare. Om Gustaf hade tur kunde han ibland få åka med på någon hästskjuts en bit av vägen om någon snäll bonde eller dräng som Gustaf kände skulle in eller hem från sta'n. Gustaf var dock tillsagd av Blomstedt att inte be om skjuts. En postväska kunde innehålla värdefulla saker och om någon vägfärdande fick en sådan i vagnen kunde frestelsen att undersöka innehållet bli alltför stor.

Gustaf hade vandrat med postväskan i 5 veckor redan och den här fredagen den 11 juli var det varmt. Gustaf hade gått hemifrån på morgonen och ner till Hornö gård och som vanligt hämtat postväskan på gårdskontoret där. Det var några pigor i köket som hälsade på honom och gjorde litet narr av det lilla postbudet. Maja som var en av pigorna i köket den här morgonen gav honom väskan som Blomstedt ställt fram och han gav sig iväg. Han började gå grusvägen mot Enköping och skulle efter ett tag passera hemmet som låg utmed vägen mot sta'n, en halv kilometer från Hornö. Ute på gårdsplanen vid Hornö alldeles i närheten av spannmålsboden träffade Gustaf sin mor som var nere på gården för att köpa litet sur mjölk som hon skulle ta hem. Modern bjöd honom att dricka av mjölken och de talades vid en stund innan Gustaf vandrade vidare.

Det blev en vanlig vandring till Enköping. Han kunde vägen mycket väl nu. Han kände varenda kurva, de långa tråkiga raksträckorna, uppförsbackarna och nerförsbackarna. Skogsbackar att passera som på sina ställen gav lite skugga för den stekande solen. Vägen kantades nästan hela vägen av gärdesgårdar på båda sidorna, och många kreatur fanns i hagarna utmed vägen. Det var de bästa sträckorna tyckte Gustaf. Ett visst sällskap var det att se de betande djuren och när de lyfte på

huvudet och såg på honom när han gick förbi såg det ut som om de hälsade på honom som gamla bekanta. Det var också mycket folk ute på åkrarna och nästan överallt höll man på med slåtter denna dag. Högsommarvärmen och det fina hövädret måste tas till vara.

Gustaf kände att det skulle bli mycket varmt den här dagen. Han svettades och axelremmen från postväskan skavde. En av fötterna började göra ont också. Kängorna som han fått ärva efter Wilhelm och Johanna var hårda och litet för stora. Strumpor att lindra nötningen mot den bara foten var inte att tänka på under den varma årstiden. Dom skulle sparas till vintern och inte nötas ut i onödan. Den ena läderkängan glappade litet vid hälen och mot det bara skinnets så skavde det för varje steg. Gustaf kom på att om man tog litet kortare steg så gjorde det inte så ont. Det gick ju litet långsammare men hellre det än smärtan som bara blev värre ju längre han gick. Han tänkte på hur det skulle bli på hemvägen. Hoppas bara att det inte var så mycket post som skulle tillbaka så att väskan inte blev ännu tyngre än den redan var.

Han började närma sig sta'n och vid Gånsta kunde han se kyrkan på åsen. Nu var det bara den raka tråkiga vägen över Gånsta gärde kvar innan han var inne bland husen. Det var alltid roligt att se på allt som fanns i sta'n, men litet nervöst också för det fanns några större pojkar som han var litet rädd för, och han hade ansvar för postväskan och hade av "Herrn" på Hornö fått noga beskrivet för sig att det var mycket viktig post som fanns i väskan och som han skulle lämna på postkontoret. Om dom här pojkarna fick för sig att ta väskan ifrån honom, vad skulle han göra då? Som väl var så stötte han inte ihop med någon av dom idag.

Väl framme på postkontoret lämnade Gustaf väskan till postmästaren och fick vänta en god stund på att få väskan tillbaka för att åter bege sig hemåt mot Hornö. Under tiden han väntade pratade han med ett jämnårigt postbud från Hjulsta som också väntade på att hans postväska skulle bli klar inne hos postmästaren. Efter ungefär en halvtimmes väntan och efter många klunkar vatten ur brunnen på gården, fick han tillbaka väskan och började sin vandring tillbaka till Hornö. Solen stod som högst nu och det hade blivit ännu varmare och han svettades. Skorna som hade börjat skava redan på vägen in till Enköping hade orsakat en röd fläck som ömmade på ena hälen. Den andra foten gjorde också ont men inte lika mycket. Han gick och började halta litet för att minska på trycket mot såret när han lyfte på den fot som gjorde mest ont. Han provade med att ta av sig skorna men dom var tunga att bära och det gjorde ont i fotsulorna på grusvägen med den tunga väskan över axeln. Han provade med att bara ha den ena skon på. Det gick bra ett tag tills fotsulan på den bara foten gjorde mer ont än skavsåret, så då satte han på sig skon igen. Han gick en bit och stannade, gick en bit och stannade, för att låta den värsta smärtan lägga sig. Det sved i såret. Det kändes som om det brann i foten. Gustaf vände sig om och tittade bakåt ofta. Han hoppades på att det skulle komma någon med häst och trilla som han skulle kunna få åka med, men idag verkar det inte vara några som har ärenden till sta'n och som sen ska hemåt igen. Precis som hemma på Hornö där slåttern pågick för fullt så verkar alla andra också upptagna med att ta vara på det fina vädret för att bärga vinterfodret till kreaturen. Det var bara att kämpa vidare för Gustaf. Det här blev en mycket mödosam vandring för Gustaf och den tog lång tid. Först klockan 5 på eftermiddagen, 3 timmar senare än vanligt, var Gustaf tillbaka på Hornö och lämnade in postväskan till pigorna i köket på mangårdsbyggnaden. Han gick sedan direkt hem.

Efter en halvtimme kommer Löjtnant Blomstedt instormande i torpstugan där Gustaf och hans föräldrar bodde. Blomstedt är högröd i ansiktet och mycket arg. Blomstedt påstår att ett brev med pengar, mycket pengar, har försvunnit ur postväskan och befäller Gustaf att följa med tillbaka till Hornö för att förklara vart brevet tagit vägen. Han rycker tag i Gustafs arm och håller honom hårt i den medan de går tillbaka till Hornö. Gustaf är helt oförstående och blir förvånad över Blomstedts påstående och rädd för den ilska han visar. Gustafs mor hade hunnit tvätta Gustafs skavsår rent från damm och grus och höll på att laga till den kvällsvard som alla tre skulle äta efter dagens arbete när Blomstedt stormade in i stugan.

Gustafs far, Per Hägglund, som varit i arbete med slåtter på Hornö, och modern Ulrika följde efter Blomstedt som tagit med sig deras son till gården. Dels av oro för vad som kunde hända Gustaf eftersom dom sett hur arg Blomstedt varit och dels för att ta reda på vad som hänt och sedan försöka hjälpa sonen tillbaka till torpet när allt blivit utrett. Per var inte orolig för att Gustaf skulle vara inblandad i något oärligt. Gustaf hade ju haft uppdraget åt Blomstedt i 5 veckor redan, utan att någon anmärkning gjorts om att han inte skulle ha skött sitt uppdrag.

Så fort Blomstedt och Gustaf kommit tillbaka till gården och kommit in på gårdskontoret så började Blomstedt förhöra Gustaf om stölden av ett brev ur postväskan. Blomstedt frågade om Gustaf träffat någon i grannskapet av gården efter det att han hämtat väskan på morgonen. Gustaf som nu var ensam med Blomstedt inne på gårdskontoret var rejält uppskrämd av Blomstedts ilska och inte förstod talet om någon stöld, svarade: "Nej". Blomstedt befallde därefter Gustaf att skaffa fram det förkomna brevet och sa "Nu skall du bestämt bekänna vad du gjort av brevet" och fattade Gustaf i hans ena arm och med en karbas (läderpiska) gav han honom 4 å 5 slag i flera omgångar. Gustaf grät och skrek och svarade att han inte kunde bekänna något han inte gjort och bad Blomstedt sluta att slå honom. Gustafs far, Per, som var ute på gårdsplanen på Hornö hörde sonens skrik och hörde hur han bad Blomstedt sluta slå. Han gick in i huset men i dörren till gårdskontoret blev han utkörd av Blomstedt som med en kraftig stöt med skaftet på karbasen i bröstet på Per hindrade honom att komma in och tillsade honom att han inte hade något där att göra. Per som senare i förhör om händelsen beskrev att han kände sig vanmäktig att som både sjuklig och åldrig varit tvungen att ge sig av därifrån tillbaka hem till torpet, lämnande sonen i hans förtvivlade tillstånd.

Blomstedt befallde sedan Gustaf att ta av sig sin tunna trasiga bomullsrock och fortsatte sedan med samma uppmaningar om att bekänna vad han gjort samtidigt som han fortsatte att slå honom åtskilliga omgångar med 4 å 5 rapp varje gång. Gustaf skrek av smärta och när han gjorde det förbjöd Blomstedt honom det och hotade med att om han inte slutade att skrika så skulle han få ännu mera stryk. Gustaf fortsatte att neka till att han skulle ha tagit något brev eller att han skulle ha vetskap om att någon annan tagit ett brev ur postväskan.

Efter ett tag så upphörde misshandeln och Gustaf märkte att Blomstedt förberedde sig för att resa bort. Gustaf var nu ordentligt blåslagen och rädd där han stod och snyftade av smärta, utan att förstå varför han var anklagad för att ha tagit ett brev. Plötsligt säger Blomstedt till Gustaf att han ska följa med på resan. Blomstedt hade beordrat fram häst och vagn och tog nu med Gustaf och for iväg ifrån Hornö.

Ulrika, Gustafs mor, hade gått in till tjänstefolket i köket på Hornö. Dom var alla mycket upprörda över misshandeln som pågått och Maja berättade att Gustaf fått mycket stryk.

Per som återkommit till torpstugan såg nu från sitt hem att Blomstedt och Gustaf var på väg att fara därifrån gick ner till vägen och frågade Blomstedt när de passerade vart han skulle föra Gustaf. Blomstedt svarade inte utan manade bara på hästen för att öka farten.

Blomstedt for, med Gustaf i vagnen, först till Länsmannen Sandqvist i Kumla. Men vad som avhandlades där är inte känt. Därefter for de till Enköping för att träffa postmästaren för att kontrollera om ett rekommenderat brev funnits med den post som postmästaren mottagit från Hornö gård under dagen. Postmästaren kontrollerar i sin liggare och finner att det inte hade funnits något rekommenderat brev i postväskan från Hornö. Med den kunskapen och med Gustafs fortsatta nekanden om att ha tagit något brev återvänder Blomstedt och Gustaf därefter till Hornö och var tillbaka där vid ett-tiden på natten, då Blomstedt släppte av Gustaf vid gårdsgrinden med tillsägelse att han skulle gå hem till sig. Gustaf berättade vid senare förhör att han hela kvällen och natten efter misshandeln känt sig ledsen och illamående och hade så ont att han hade svårt att röra sig och trots att han inte fått någon mat på hela dagen utom den kopp med sur mjölk som modern givit honom på morgonen, så hade han inte kunnat förmå sig att äta något när Blomstedt i Enköping på kvällen erbjöd honom mat.

Hela kvällen innan Gustaf kom hem var hans föräldrar utom sig av oro över vad som hänt och vad som skulle hända med Gustaf. När han sedan kom hem vid ett-tiden på natten och de såg hur illa slagen han var så kunde varken de eller Gustaf få någon vila den natten.

Uppgifterna om den förfärliga misshandeln spred sig snabbt inom socknen och vidare ut på bygden. Redan på förmiddagen dagen efter, lördagen den 12 juli, infann sig nämndemännen Erik Wallin ifrån Lidingby, Vallby och Olof Olsson ifrån Husbylund, Kungs-Husby, i Wallby Klockaregård dit Gustaf förts för att få skadorna undersökta och dokumenterade. Gustaf befanns ha en mängd blånader på ryggen. Antalet av dessa blånader kunde inte nämndemännen bestämma eftersom "hela ryggen syntes som en enda blånad och vänstra armen var alldeles blodröd och knappt kunde av Gustaf röras". Nämndemännen kände vid besiktningstillfället inte till orsaken till misshandeln annat än att Gustaf hade beskyllits av Blomstedt för att ha tagit ett brev innehållande pengar.

För säkerhets skull tillkallades också en läkare som var i grannskapet dagen därpå, Han gjorde också en besiktning och beskrev blånaderna men förklarade tröstande att Gustaf inte skulle få några framtida men av misshandeln när skadorna väl hade läkt. Intyget undertecknades med orden: "*Så sant mig Gud hjälpe till lif och själ. Hornö d 13 Julii 1856, O.F. Barck, med. doc. emer.*"

Gustaf blev sängliggande i flera dagar och vem som skötte postväskans befordran under tiden är okänt. Känt är dock att några dagar efter händelsen så får Löjtnant Blomstedt ett brev där avsändaren tackar för pengarna och bifogar ett kvitto på 223 ½ Riksdaler Banco. Då går det upp för Blomstedt att han har gjort ett misstag som fått förfärliga konsekvenser. I den liggare han för på Hornö gård, där han antecknar alla in- och utgående försändelser har han antecknat att ett rekommenderat brev med 223 ½ Riksdaler skickats fredagen den 11 juli. Kuvertet hade han dock glömt att märka med ordet "Rekommenderas", varför postmästaren i Enköping inte antecknat detta som ett sådant, men vidarebefordrat det till adressaten utan vetskap om dess värdefulla innehåll. Adressaten tar emot det och skickar alltså ett kvitto på pengarna till Blomstedt. Troligen har adressaten i sitt svarsbrev kommenterat att Blomstedt skickat ett så stort belopp med sedlar i ett vanligt brev utan att "Rekommendera" brevet och att det på så sätt uppdragas för Blomstedt hur det hela gått till. 223 ½ Riksdaler Banco var ett ansevärt belopp, motsvarade ett ungefärligt värde av 6 högmjölkkande kor eller 4 arbetshästar i sina bästa år.

Att Blomstedt skämdes är inte svårt att förstå och också att han förstod att han hade gjort sig förtjänt av den avsky för honom som både tjänstefolk och grannar gav uttryck för. För att försöka mildra skadan så tillkallade han skraddaren Alfred Granlind i Graneberg, som redan fredagen den 18 juli var på plats på Hornö och tog mått till kläder "*för Heglunds gosse Gustaf*".

Blomstedt satte också in 50 Riksdaler Riksgälds, motsvarande ca 30 Riksdaler Banco, på Sparbanken i Enköping i Gustafs namn.

Händelsen kommer också till kronofogden J.A. Södermarks i Kil, Tillinge socken, kännedom. Han börjar då utreda fallet genom att besöka Hornö och fråga ut Blomstedt. Han fortsätter sedan till Hägglunds backstuga där Gustaf fortfarande är sängliggande på femte dygnet efter misshandeln. Även Södermark besiktigar skadorna och finner förutom de tidigare beskrivna skadorna även stora blåa tvärgående ränder på sätet och baksidan av låren, samt ett stort skavsår på ena hälen som "*nu är i läkning wardande*". Södermark förhör först föräldrarna om händelsen och sedan Gustaf som under förhöret flera gånger faller i gråt när han berättar hur det gått till.

Gustaf berättar då att han på Blomstedts fråga om han sammanträffat med någon i grannskapet till gården efter att ha mottagit postväskan på morgonen svarat nekande, men sedan kommit ihåg att han träffat modern som givit honom en kopp med sur mjölk. Denna händelse kände Blomstedt till efter att ha frågat ut tjänstefolket och det tog Blomstedt som intäkt för att Gustaf inte var pålitlig.

Södermark fortsätter till församlingens själsörjare, som vitsordade gossen Hägglunds goda uppförande och vilket också styrktes av den skolexamenstabell som läraren upprättat där det framgick att av alla elever i skolan var det bara en flicka som hade bättre betyg för uppförande än denna gosse. Södermark var noggrann och undersökte även Blomstedts postväska som befanns ny och utan skador som skulle kunna tyda på att den varit uppbruten, vilket faktum ytterligare låg Blomstedt i fatet.

Resultatet av Södermarks utredning blir att han lämnar in en stämning mot Blomstedt för den grova misshandeln av ett barn och som dessutom visade sig totalt sakna grund.

Målet kommer upp i Hösttinget fredagen den 7 november 1856 och då inställer sig tillsammans med åklagaren Södermark, Gustaf Hägglund, hans föräldrar Per och Ulrika samt Löjtnant Blomstedt. Även nämndemännen Wallin och Olsson som besiktigt skadorna var på plats och blev inkallade som vittnen.

Blomstedt är märkbart skamsen vid rättegången och gör vissa försök att förklara varför han blivit så uppbragt som han blev, men erkänner också sitt handlande och låter meddela att "*jag underkastar mig det answar Lag bestämmer för det jag mer af öfwerilning än hämndlusta slagit gossen Hägglund*".

Åklagaren yrkar att Blomstedt ådöms det strängaste straff lagen i dylika fall bestämmer och förbehöll Hägglunds om öppen talan om ytterligare skadestånd för sveda och värk. Hägglunds avstod dock från att yrka ytterligare skadestånd utan ansåg sig vara nöjda med de ersättningar som de redan fått. Per, Ulrika och Gustaf var ju fortfarande boende på Hornö och hade Blomstedt som arbetsgivare så det var nog bäst trots allt att se till att hålla så goda relationer som möjligt med honom.

Den 30 december avkunnades domen, som blev att Blomstedt fick böta för misshandel, 2 Daler för varje blånad. Rätten enades om att ca 15 blånader hade kunnat dokumenteras. Allt detta omräknades till 20 Riksdaler Banco att tillfalla och delas lika mellan fattigkassan och kyrkan.

Blomstedt blev kvar på Hornö i många år. Gustaf Hägglund flyttade hemifrån som 16-åring och tog tjänst på en gård i Kungs Husby. Hans mor hade avlidit ett år tidigare. Efter att Gustaf flyttat bodde fadern ensam kvar som inhysesshjon på Hornö. Han avled där 6 år efter att Gustaf flyttat.